

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 12^{ΗΣ} ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1936

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Ὁ Πρόεδρος ἀνακοινοῖ τὸ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν κληροδότημα ἐκ 500.000 δραχμῶν τοῦ ἀποβιώσαντος τῇ 7ῃ Ὀκτωβρίου 1936 Νικολάου Ι. Καρόλου.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχεται εὐγνωμόνως τὸ εἰρημένον κληροδότημα μετὰ τοῦ κανονισμοῦ αὐτοῦ, ὥς οὗτος διευπλώθη ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ μεταστάντος.

Ἡ Ἀκαδημία προσεκλήθη εἰς τὸ ἐν Λονδίῳ συνερχόμενον κατὰ τὸ προσεχές ἔτος International Council of Scientific Unions.

Γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τῆς Β' Τάξεως διὰ τὴν προκήρυξιν δύο ἐδρῶν Ξένων Ἑταίρων.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς καταθέτει τὰ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ἀποσταλέντα συγγράμματα.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣΕΔΡΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ.—Οἱ κατὰ τὴν Θρησκευτικὴν πίστιν, τὴν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τοὺς Χριστιανικοὺς χρόνους, πάτρωνες τῶν ναυτικῶν μας, ὑπὸ *Στυλ. Ἑμμ. Δυκούδη*.

Ἐν τῷ πλουσιωτάτῳ λαογραφικῷ ὕλικῳ, τὸ ὅποῖον συνέλεξαν ἡ φιλοπονία καὶ ἡ ἔρευνα τοῦ ἀειμνήστου Ν. Πολίτου, εἰς τὰ μνημειώδη ἔργα του «Λαογραφικὰ Σύμμικτα» καὶ «Παραδόσεις», ἀπαντῶσι πολύτιμα στοιχεῖα, ἐξ ὧν προκύπτει τίνες τῶν Ἀγίων ἐθεωρήθησαν κατὰ καιροὺς τῶν Χριστιανῶν ναυτικῶν οἱ προστάται. Παρα-

λαμβάνομεν τινὰς τῶν πηγῶν τούτων, ἵνα, συμπληρώσωμεν αὐτάς κατὰ τι καὶ ἵνα, συσχετίζοντες αὐτάς πρὸς ἀρχαίας τοιαύτας, τὰς χρησιμοποιοῦμεν ὡς συνηγόρους τῆς γνώμης ἡμῶν, καθ' ἣν ὁ παραλληλισμὸς τῶν ἀντιλήψεων ἐν τῇ θρησκευτικῇ πίστει τῶν τε ἀρχαίων καὶ τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν, ἐξικνεῖται σχεδὸν μέχρι συνταυτισμοῦ, ἀποτελοῦντος ἓνα ἐπὶ πλέον τίτλον ἀτίμητον, διὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς συνεχείας καὶ τοῦ ἀκαταλύτου τῆς ἐνότητος τῆς Ἑθνικῆς Ζωῆς, ἀπὸ τῆς ἀρχαϊότητος ἕως σήμερον καὶ ἐπὶ τὸ μέλλον.

Δημῶδες ἄσμα Κρητικὸν¹ τονίζει κατὰ σύμπτωσιν πρὸς τοίους, ὡς προστάτας καὶ παραστάτας των, ἀπετείνοντο αἱ ἐπικλήσεις τῶν ἐν κινδύνοις εὕρισκομένων ναυτῶν :

Ἐναν καράβ, ἀρμένιζε
— Κύριε, ἐλέησόν μας Χριστέ —
ἀνάμεσα πελάγου
— Ἡ Παναγία καὶ ὁ Χριστὸς
κι' αἷς Γεώργης κι' Ἀ' Ἡλιᾶς
κι' ἡ γι' Ἀγία Πελαγιά
κι' ἅγιος Νικόλας. Νικόλα,
βουήθηξε τοῦ κόσμου
τῶν Χριστιανῶν κ' ἐμᾶς —
βαρεῖά φουρτούνα τὸ βαρεῖ.
.. .. .

Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς «ὁ τῶν πάντων Ἁγίων ἀγιώτατος Λόγος», ὁ «Σωτὴρ», δέον ἐν τῇ ἐπικλήσει ταύτῃ νὰ παραλληλισθῇ πρὸς τὸν «Δία Σωτῆρα». Πλεῖσται ναυτικαὶ τοποθεσίαι ἦσαν ἀφιερωμέναι εἰς αὐτόν, ὡς λ. χ. τὸ ὑπὸ Κλαυδίου τοῦ Πτολεμαίου ἀναφερόμενον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς «Διὸς Σωτῆρος» βορείως τῆς Μαλέας (τὸ τῆς συγχρόνου *Παλῆα Μονεμβάσια*), τὸ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμενον Ἱερὸν «Διὸς Οὐρίου» (τανῦν *Ἰορὸς Καλεσὶ* κατὰ παραφθοράν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματός του), ἕτερον ὁμῶν-
νυμον Ἱερὸν περὶ τὴν Χαλκηδὸνα (πιθανῶς τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Μόδα-Μπουρ-
νοῦ*) ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ κτλ., καὶ διάφορα ἀκρωτήρια «Δίων» (λ. χ. τὸ σύγχρο-
νον Εὐβοϊκὸν *Βασιλίνα* τοῦ διαύλου τῶν Ὠρεῶν, τὸ *Ἀράπης* τοῦ κόλπου τῆς Ἱερισσοῦ
τῆς Χαλκιδικῆς τὸ *Σταυρὸς* εἰς Φόδελε τῆς Κρήτης κτλ.). Σχετικὴν μὲ τὸν Χριστὸν
σύγχρονον τοπωνυμίαν, μίαν μόνην ἠδυνήθημεν νὰ ἀναφέρωμεν, διὰ τὸ μεταξὺ τῶν
ἀκρωτηρίων Βάταλος καὶ Φραγκοκαστέλλι ἀγκυροβόλιον *Ἀφέντης Χριστὸς* (πλάτος
35° 11',3 μῆκος 24° 12',6 Χάρτης Ἀγγλικὸς 2536 a : Candia western portion) ἐπί-
νειον φερωνύμου Κρητικοῦ χωρίου τῆς χώρας τῶν Σφακίων.

Ἡ Παναγία, πρὸς τὴν κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς χρόνους προστάτιδα τῶν

¹ Ν. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογρ. Σύμμικτα, Α, σ. 94 κἑξ.

ναυτικῶν τὴν Εὐπλοῖαν Ἀφροδίτην¹, ἵσως δὲ καὶ τὴν, τοῦ ἱστίου εὐρέτιδα καὶ τῶν ἀνέμων ἄρχουσαν καὶ ἀπὸ τρυκιμιῶν σώζουσαν, Ἰσιδα τὴν Φαρίαν², δι' ἣν ὅμως ὁ Ἡβανς, ὡς θέλομεν εἴπη κατωτέρω, εὐρίσκει ἄλλην ἀντιστοιχίαν. Ἡ ἐρμηνεία ἥτις ἐδίδετό ποτε, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα καὶ μεταγενεστέρως, τοῦ ἐβραϊκοῦ ὀνόματός της Μαρία διὰ τοῦ «θαλάσσιος ἀστήρ», τὸ ὑπὲρ κινδυνεύσαντος πλοίου θαῦμα της τὸ ἀναφερόμενον ἐν τῇ «Ἀμαρτωλῶν σωτηρία»³, ὡς καὶ τὰ πρὸ τῶν εἰκόνων Της, εἰς ἐκκλησίας ναυτικῶν μέρων, ἀναρτῶμενα ἀφιερῶματα ὑπαινισσόμενα ναυτικὰ ὄργανα ἢ διασώσεις πλοίων, πείθουν ἐναργῶς ὅτι ἐθεωρεῖτο Αὕτη καὶ ἐξακολουθεῖ θεωρουμένη, καὶ ὡς ἰδιαιτέρα τῶν ναυτικῶν προστάτις, λαμβάνουσα παρ' αὐτῶν διὰ τοῦτο, χαρὰ κτηριστικώτατα ναυτικὰ προσωνόμια: «Ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ ἡ ἀπέραντη ποὺ »βρέχει ἀπὸ παντοῦ τὰ σφυρὰ τῆς Ἑλλάδος»—γράφει εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ὠραιότερας σελίδας τοῦ ἡμερολογίου του ὁ Φουρτούνιο, ὁ συνάδελφος κύριος Σ. Μελάς—«μπουχί- »ζει μὲ τὴν ἄλμην της τὴν Ἀγία Παρθένο καὶ τὴν στολίζει μὲ ἄπειρα ἐπίθετα: θὰ »τὴν ἀκοῦστε *Θαλασσίτσα* καὶ *Θαλασίτρα* καὶ *Κορσιώτισσα* στὴ μελτεμοδαρμένη »*Μῆλο*, *Θαλασσινὴ* στὴν Ἄνδρο, *Θαλασσομάχισσα* στὴν Κρήτη, *Παναγία - Φουρτούνα* »στὴ Σκύρο, *Παναγία - Βαρκοῦ* στὴν Ἰθάκη, *Παναγία Λιμενιώτισσα* στὴν Πάφο. »Στὴν Κύπρο, τὴν ἐρωτιάρα, γίνεται τὸ θαῦμα τῆς ἀδελφώσεως τοῦ νέου συμβόλου »μὲ τὸ ἀρχαῖο ποὺ ξεπήδησε ἀπ' τὴ θάλασσα, μὲ τὴν *Παναγία τὴν Ἀφροδίτισσα*». Προσθέτομεν καὶ ἡμεῖς τὴν ὀνομασίαν Της «*Παναγία τῶν Ρεμμάτων*» διὰ τὴν ΝΑ τῆς ἐρημονήσου Φαλκονέρας ἄκραν, ὅπου διασταυροῦνται ἐπικίνδυνα τοῦ νοτίου Αἰγαίου τὰ ρεύματα. Χαρακτηριστικὴ δὲ ἦτο ἡ πρὸς Αὐτὴν ἐπικλήσις τῶν ὠκεανοπόρων Συριανῶν πλοιάρχων τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ τῆς Ἑρμοπόλεως, τῶν ἀναλογιζομένων τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους ἐμελλον νὰ διατρέξουν οἱ μικροὶ των πάρωνες (κοινῶς «Μπρίκια»), κατὰ τὸν διάπλουον τῶν, ὑπεράγαν τρικυμιωδῶν, νοτίων τῆς Μάγχης προσγείων:

παράστεκέ μου Παναγιά⁴, στῆς Σέννας τὸ κανάλι
εἶναι τὸ «μπρίκι» μου μικρὸ καὶ ἡ θάλασσα μεγάλη.

ἥτις ἐπικλήσις διέλαθε τὴν ἔρουναν τοῦ Πολίτου. Διὰ τὸ περίεργον δὲ τῆς συμπτώ-

¹ Ἐγγὺς καὶ ΒΔ τοῦ λιμένος τῆς Αἰγίνης, ὀρθοῦται ὁ μόνος ἀπομείνας κίων τοῦ ναοῦ αὐτῆς. Ἐν τούτοις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, οὐχὶ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης ἀλλὰ εἰς τὸν τῆς Ἀθηνᾶς, εἶχον οἱ Αἰγινῆται ἀποθέσει, ὡς ἀφιερῶματα, τὰς χρυσᾶς κεφαλὰς κάπρων αἵτινες ἀπετέλουν τὰ ἀκρόπρωρα τῶν ὑπὸ τῶν Αἰγινητῶν κυριευθεισῶν Σαμίων νηῶν, ἵσως ὅμως πρὸς μείζονα ἐξασφάλισίν των, διὰ τὸν φόβον τῆς Περσικῆς ἐισβολῆς.

² Οὐ μακρὰν τῆς, κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως, θέσεως καθ' ἣν ὡς πιστεύεται ὑπῆρξε τῆς Ἰσιδος τὸ ἱερόν, ὑπάρχει ἐν τῷ ἐκεῖ σπηλαίῳ ἐκκλησίδιον Παναγίας τῆς Χρυσοκαστριωτίσσης, ἀτενίζον τοῦ Σαρωνικοῦ τὸν ὀρίζοντα.

³ Ν. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογρ. Σύμμικτα.

⁴ Ἠκούσαμεν καὶ παραλλαγὴν αὐτοῦ, μὲ «Δέσποινα» ἀντὶ «Παναγιά» καὶ «καράβι» ἀντὶ «μπρίκι».

σεως, αναφέρουμεν, ὅτι εἰς Τήνον, σχεδὸν ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου σήμερον πανηγυρίζεται ἡ Εὐαγγελίστρια καὶ ὅπου πλεῖστοι Κυκλάδιοι ναυτικοὶ προσέρχονται πρὸς εὐλαβῇ ἐπίκλησιν τῆς προστασίας Τῆς, προσήρχοντο καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τῆς λατρείας τοῦ Ποσειδῶνος προσκυνηταί, ὡς ἀναφέρει (487,11) ὁ Στράβων «Τήνος δὲ πόλιν μὲν »οὐ μεγάλην ἔχει τὸ δὲ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος μέγα ἐν ἄλσει τῆς πόλεως ἔξω θέας »ἄξιον, ἐν ᾧ καὶ ἐστιατόρια πεποιήται μεγάλα, σημεῖον τοῦ συνέρχεσθαι πλῆθος ἱκανόν τῶν συνθιόντων αὐτοῖς ἀστυγεϊτόνων τὰ Ποσειδώνια». Πίθανῶς δὲ ἀπὸ τούτου καὶ ἡ ὀνομασία τῆς ἐκεῖ πλησίον θέσεως «Κιόνια».

Ὁ Ἅγιος Ἡλίας, εἶναι διὰ τοὺς ναυτικούς μας ἀτυχήσας ἀγίασθεις δὲ κατόπιν ὁμοτέχνος των, ὁ ὅποιος πολλὰς ὑποστάς ἀπὸ τῆς θαλάσσης τὴν ὑπουλόγητα πικρίας, θελήσας δὲ διὰ τοῦτο νὰ διασπάσῃ κάθε πρὸς τὸ ἐπάγγελμά του δεσμὸν καὶ ἀνάμνησιν¹, ἐγκατέλιπε τὸ πλοῖον του καὶ φέρων ἐπ' ὤμου κώπην ἐχώρει πρὸς τὴν ἐνδόχωραν εἰς ἀναζήτησιν, πρὸς ἐφεξῆς διαβίωσίν του, τόπου τοσοῦτον μεσογαίου, ὥστε νὰ ἀγνοοῦν οἱ κάτοικοί του καὶ τὴν κώπην καὶ τὴν χρῆσιν τῆς, καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν θάλασσαν μέχρι σημείου ὥστε νὰ τρώγουν τὰ φάγητά των ἀνάλατα· ἐπιτυχὼν δὲ μετὰ πολλὰ τοιοῦτον τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξεληφθῇ ἡ κώπη ὡς πτύον κλιβανέως, τὴν ἐνέπηξε μὲ ὀδύνην ψυχῆς εἰς ἐγγὺς κορυφὴν καὶ κτίσας οἰκίσκον πλησίον τῆς, ἔζησε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου ἐκεῖ, μόνος μετὰ τοῦ Θεοῦ, πρὸς ὃν δὲν ἔπαυε δεόμενος διὰ τῶν ποτὲ ὁμοτέχνων του τὴν εὐπλοίαν: Πρόκειται ἐνταῦθα παράδοσις διαδεδομένη καὶ εἰς αὐτάς τὰς ἀποκέντρους τῶν Κυκλάδων μικρονήσους², πλήρως δὲ ταυτιζομένη πρὸς τὴν προσταγὴν τοῦ Τειρεσίου πρὸς τὸν Ὀδυσσεά, καὶ διασωθεῖσα ἀπαραφθάρτως καὶ ἐν πιστῇ σχεδὸν μεταφράσει, παρὰ τὴν παρέλευσιν τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα ἔσως αἰώνων³.

Ἡ ἀντιστοιχία τῆς Ἀγίας Πελαγίας δέον, κατὰ τὸν Ἡβανς⁴, νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὰ βᾶθρα τῶν αἰώνων ἐγγὺς τοῦ ὀρίου καθ' ὃ ἡ Ἱστορία καὶ ὁ Μῦθος συγχέονται, καὶ εἰς τὸ ναυτικὸν θέμα τὸ ἐπὶ τῆς σφραγίδος τοῦ δακτυλίου τῆς Κνωσσοῦ (τοῦ γνωστοῦ ὡς δακτυλίου τοῦ Μίνως) καὶ δὴ εἰς τὴν ἐν αὐτῷ εἰκονιζομένην Μινωϊκὴν θεότητα, ἡ ὁποία—ὡς λέγει ὁ Ἡβανς—«ἐμφανίζεται ὡς Κυρὰ τῆς Θαλάσσης, ὅπως »βραδύτερον ἡ Ἑλληνικὴ Ἀμφιτρίτη, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι καὶ παρέλαβεν ἀπὸ τὴν »μυθικὴν ὑπαρξίν ἐκείνης... Ἡ ἀπεικόνισις τόσον τῆς θεᾶς ἐπὶ τοῦ πλοίου τῆς ὅσον »καὶ τῶν ἐκατέρωθεν αὐτοῦ θαλασσοπλήκτων ἀκρωτηρίων, δύναται ἀσφαλῶς νὰ θεω-

¹ Πρβλ. J. SVORONNOS, L'Ulysse chez les Arcadiens, ἐν τῇ *Études Arch. Numism.*, 1889.

² Ἠκούσαμεν ταύτην, παρ' ἀλίων εἰς Θήραν, εἰς Ἀρακλειὰν Ἀμοργοῦ, εἰς Βάρην Σύρου καὶ δὴ παρὰ καθολικοῦ τὸ θρήσκευμα, εἰς Χαλασμένην καὶ Πέρδικαν Αἰγίνης, ἀλλὰ καὶ εἰς Ναύπλιον καὶ εἰς Πύλον ἀπαραλλάκτως, ἐλαφρῶς δὲ παρηλλαγμένην, παρὰ Καλυμνίων σπογγαλλιέων.

³ Ὀδύσσεια, Α, 121 καὶ Ψ, 268.

⁴ A. EVANS, The palace of Minos, I, 299, II, 251, IV, 956 καὶ ἄλλαχοῦ.

»ρηθῇ ὡς συμβολισμὸς τῆς θαλασσοκρατορίας της. Ἀγεταί τις δὲ νὰ πιστεύσῃ ὅτι
 »ἡ ἰδιαιτέρα τῆς θεότητος ἐκείνης λατρεία, ἐπιζήσασα ὑπὸ μεταγενεστέρους τίτλους,
 »ἡνώθη εἰς νεωτέρους χρόνους πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἀγίας Πελαγίας, ἐπιζῶσα οὕτω
 »εἰσέτι ἐν τῇ, ἐπωνύμῳ Αὐτῇ, συγχρόνῳ τοποθεσίᾳ τοῦ ἀρχαίου τῆς Κνωσοῦ ἐπι-
 »νείου, τοῦ ὁποίου τὴν ἐγγὺς καὶ δυτικῶς τοῦ Ἡρακλείου χερσονησίδᾳ¹ ἐπιστέφουν
 »λείψανα Μινωϊκῶν τειχῶν καὶ θεμελιώσεων οἰκιῶν, καὶ ὅπου ἐρημοκκλήσιον τῆς Ἀγίας
 »Πελαγίας ἐπισημαίνει τὴν νῦν ἀκατοίκητον τοποθεσίαν». Προσθέτων δὲ ὁ Ἡβανς,
 ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν λατρεία τῆς Μινωϊκῆς θεότητος, μετεβιβάσθη εἰς τὴν Ἐρυ-
 κίνην Ἀφροδίτην ἥς ἱερὸν ἀνηγέρθη ἄνωθεν τοῦ τάφου τοῦ Μίνως ὑπὸ τῶν συνοδῶν
 του ἐν Σικελίᾳ, βραδύτερον δὲ εἰς τὴν Φαρίαν Ἰσιδα τὴν ἄλλως Πελαγίαν, καὶ εἰς
 τὴν Ἀμφιτρίτην, τονίζει ὅτι «ἡ σύνδεσις τῆς λατρείας τῆς νεωτέρας ταύτης Ἀγίας
 »πρὸς διαφόρους Μινωϊκὰς παραθαλασσίους τοποθεσίας» — λ.χ. ἐπὶ φερωνύμου νησίδος
 πέραν τῶν Μαλλιῶν, ὡς καὶ παρὰ τὴν Μεσσηνίαν ἐπὶ λόφου ἐκτείνοντος τὴν θέαν
 πρὸς τὸ ποτὲ ἐπίνειον τῆς Κνωσοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν παρὰ τὰ Γουρινὰ παραλίαν
 κ.α.δ εἰς ἃ ἐρημοκκλήσια βλέπει τις ἀνηρτημένα ἀφιερῶματα ἀργυρᾶ ἀπεικονίζοντα
 ἱστιδρομοῦντα πλοῖα — ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξίν ἐπαμειβομένης ὁμοιότητος εἰς σειρὰν
 »περιπτώσεων» καὶ ἐπάγεται: «δυνάμεθα νὰ ἀμφιβάλωμεν, ὅτι ἡ εἰς τὰς Μινωϊκὰς
 »ταύτας τοποθεσίας λατρεία τῆς Χριστιανικῆς Ἀγίας, προῆλθεν ἀπὸ μίαν πολὺ
 »ἀρχαιοτέραν Θρησκείαν; Ἡ ἀφομοίωσις ὅμως ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἔχει ὑπαγο-
 »ρευθῇ οὐχὶ ἀπὸ ἰδιαιτέρων τι ἐπεισόδιον τῆς ἱστορίας τῆς Ἀγίας Πελαγίας, ἀλλὰ
 »μόνον ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς»².

Διὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ διῶδωμεν ἀντιστοιχίαν. Ἡ ἐξή-
 γησις, καθ' ἣν ὁ λευκὸς ἵππος του συμβολίζει κύματα, ἐπειδὴ τάχα διὰ τοιοῦτον λόγον
 εἰκονίζεται εἰς τὴν ἐν Binger ἐκκλησίαν αὐτοῦ καὶ ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἱππεύων λευκὸν
 ἵππον³, θὰ ἦτο τουλάχιστον τολμηροτάτη. Πάντως οἱ ναυτικοὶ τοῦ Βορείου Αἰγαίου,
 καὶ τὸν Ἅγιον Γεώργιον ἐθεώρουν ἐπίσης ὡς ἄλλον πάτρωνά των· Γνωρίζομεν δὲ τοῦτο
 παρὰ ναυτικῶν τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων καὶ ἀπὸ δημόδους ποιήματός των:

«Ἄγιε μου Γεώργη Σκυριανὲ καὶ Ἄγια Σοφίᾳ τῆς Πόλης

» γαλήνεψε τὴ θάλασσα καὶ κἀν' τὴν σὰν τὸ γάλα

¹ Ἀλλαχοῦ τοῦ ἔργου του ὁ Ἡβανς ὁρίζει ὅτι ἡ τοποθεσία τῆς Ἀγίας Πελαγίας εὐρίσκεται εἰς 12 μίλ. ΒΔ τοῦ λιμένος τοῦ Ἡρακλείου. Πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ παροράματος, διότι ἀπέχει αὕτη 5 μόνον μίλ. ΔΒΔ τοῦ τοῦ Ἡρακλείου καὶ δὴ εἰς πλάτος 35° 23', 0 Β καὶ μῆκος 25° 02', 3 Α, κατὰ τὸν Ἀγγλ. χάρτην 2536b: Candia, eastern portion, ἐφ' ᾧ ὅμως σημειοῦται ἡ τοπωνυμία πεπλανημένως, ὡς Santa Panaghia, ἴσως λόγῳ παρακούσματος τῶν ὑποτυπωσάντων τὴν ἀκτὴν ἐκείνην ὑδρογράφων.

² Καὶ ἐγγὺς τῆς Πάφου, καὶ τῶν Κυθήρων καὶ εἰς τὴν κατέναντί των ἀκτὴν, πλησίον δηλαδὴ τόπων εἰς οὓς ἐλατρεύετο ποτε ἡ Ἀφροδίτη ἰδιαζόντως, ὑπάρχουσι τανῦν τοπωνυμίαι ὁρμῶν, «Ἀγία Πελαγία».

³ Ν. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογρ. Σύμμικτα.

» νά φέρ' ὀκάδες τὸ κεῖ καὶ λίτρες τὸ λιβάνι

» νά φτιάξω τὴν λαμπάδα Σου ἴσια μὲ τὴν κολόμπα».¹

διαλαθόντος τὴν ἔρευναν τοῦ Πολίτου. Διὰ δὲ τὸν Ἅγιον Νικόλαον θὰ εἴπωμεν παρακατιόν.

Ὁ Ἑρμουπολίτης ἀφ' ἐτέρου ἱατροῦ καὶ ἱστοριοδίφης Κλὼν Στέφανος, μεταξὺ τῶν πολλῶν ἃς συνέλεξε καὶ ἐδημοσίευσεν² ἐπιγραφῶν, τῶν χαραγμένων εἰς τὰς ἀπορροῶνας ἀκτὰς τῆς βορείου τῆς Σύρου ἐσχατιᾶς, τῆς σχηματιζούσης τὸν ὄρμον «Γράμματα» οὕτω ὀνομαζόμενον διὰ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας, ἀνεῦρε καὶ τινας, ἐπικαλουμένας τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ τὴν ἀντίληψιν ὑπὲρ εὐδοώσεως πλοῦ καὶ σωτηρίας ταξιειδούντων. Γράφει δὲ περὶ τοῦ Ἁγίου ὁ Πολίτης «παλαιότερον ἐτιμᾶτο ἰδίᾳ ὡς σωτὴρ τῶν ἐν »θαλάσῃ κινδυνεύόντων, ὁ Ἅγιος Φωκᾶς, οὗ τὴν μνήμην ἡ μὲν Ἑλληνικὴ Ἑκκλη»σία τελεῖ τὴν 22 Σεπτεμβρίου, ἡ δὲ Δυτικὴ τὴν 14 Ἰουνίου ἐν τροπαρίῳ τῆς ἀκο»λουθίας αὐτοῦ ἀποκαλεῖται *λιμὴν γαληνότητος πᾶσι γερονὸς θαλαττεύουσι*». Τὸ γεγονὸς ὅτι ἀκρωτήριά τινα τῶν Κυκλάδων διάτρητα ἀπὸ «φωκότρυπες» σπήλαια δηλαδὴ χρησιμοποιούμενα ὑπὸ φωκῶν ὡς φωλαί, ὀνομάζονται «*Ἅγιος Φωκᾶς*», ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι πᾶν ἄλλο ἢ νὰ ἀποκλεισθῇ δύναται ἡ ὑπόθεσις, καθ' ἣν διὰ τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ εἰσεχώρησε λεληθότως εἰς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν ναυτικῶν, ἡ παράδοσις περὶ τοῦ σεβαστοῦ ἐκείνου τοῦ Ποσειδῶνος ὑπηρέτου, τοῦ Πρωτέως, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζεν πάσης θαλάσσης τὰ βάρη

.. .. γέρον ἄλιος νημερτὴς
ἀθάνατος Πρωτεὺς Αἰγύπτιος, ὅστε θαλάσσης
πάσης βένθεα οἶδε. Ποσειδάωνος ἵπποδμός
.. ..
.. ..
ἐκ δ' ἐλθὼν κοιμᾶται ὑπὸ σπέσσι γλαφυροῖσιν
ἀμφὶ δέ μιν φῶκαι νέποδες καλῆς ἁλοσύδνης
ἄθροα εὐδουσιν.. ..

καὶ ὁ ὁποῖος ὅταν ὁ ἥλιος ἐμεσουράνει ἀνεδύετο ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τὰς φώκας του, τὰ τέκνα τῆς Ἁλοσύδνης (Ἀμφιτρίτης), ἐξήρχετο εἰς τὴν ἀκτὴν διὰ νὰ κοιμηθῇ μετ' αὐτῶν ἐν σπηλαίῳ³. Πάντως, ὁ Ἅγιος Φωκᾶς προηγῆθη ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ λατρείᾳ τῶν ναυτικῶν, τῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀφοῦ ὁ Ἀμασσείας

¹ Ἠκούσαμεν καὶ τὴν παραλλαγὴν «ἴσια μὲ τὸ μπομπρέσσο» ἀντὶ τοῦ «ἴσια μὲ τὴν κολόμπα». Ὀνομάζεται δὲ «κολόμπα» (ἐπισήμως *σιήλη*) τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ ἱστοῦ, τὸ ἐπὶ τοῦ *ἐσωροπίου* ἐδραζόμενον καὶ μονίμως πρὸς τὸ σκάφος τοῦ πλοίου συνδεόμενον· «μπομπρέσσο» (ἐπισήμως *προόβολος*), τὸ σύνολον τοῦ ἔξω τῆς πλώρας προβάλλοντος ἱστοῦ.

² Ἐπιγραφαὶ τῆς νήσου Σύρου, *Ἀθήναιον*, Δ, 24, 31.

³ *Ὀδύσσεια*, Δ, 384.

Πόντου Ἀστέριος (περὶ τὸ 400) ἀναφέρει αὐτὴν ὡς διαδεδομένην ἤδη¹. Ὁ Rademacher ὑποπτεῖ αἰτίαν τῆς τοιαύτης λατρείας τὴν ὁμοιότητα, τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀγίου πρὸς τὸ τῆς Φώκης ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Πολίτης². οὐδ' ἕτερος ὅμως αὐτῶν ἐσκέφθη εἰς τὸν παραλληλισμὸν τοῦ Ἀγίου Φωκᾶ πρὸς τὸν Πρωτέα, τοῦ Πολίτου μάλιστα ἄλλην παρέχοντος ἐξήγησιν ἀπιθανοφανῆ. Ὅπως δὴποτε, ἡ ἰδιότης τοῦ Ἀγίου Φωκᾶ ὡς προστάτου τῶν ναυτικῶν, ἔχει λησμονηθῇ ἀπ' αἰώνων.

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὃν οἱ ναυτικοὶ μας, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐθνῶν τοιοῦτοι, λατρεύουν ὡς κατ' ἐξοχὴν προστάτην των³, οὐδαμῶθεν προκύπτει ὅτι ὑπῆρξε ναυτικός, παρὰ τὸ Γαλαξειδιωτικὸν δημῶδες⁴ «Ἅγιε Δημήτρη στεργιανέ, Ἅγιε Νικόλα ναύτη», τῶν προσωνομῶν τοῦ «Θαλασσίτης» (Πάρος καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Κυκλάδων) καὶ «Θαλασσινός» (Αἴγινα)⁵ ἀφορωσῶν οὐχὶ εἰς τὸν Ἅγιον, ἀλλ' εἰς τὸ Ἱερὸν αὐτοῦ, ὅταν τοῦτο εὐρίσκεται ἐγγύτατα τῆς ἀκτῆς ἐκτισμένον. Εἰς τὰ τοιαῦτα Ἱερά του, ἐρημονικλήσια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀγίου εἶναι κατὰφορτος ἀπὸ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀφιερῶματα τὰ ὁποῖα μόλις ἀφίνουν νὰ φαίνεται ἡ πολιὰ μορφή τοῦ «πειὸ παρασημοφορημένου Ἀγίου τῆς Χριστιανωσύνης» καθὼς προσφυστάτα γράφει, εἰς κάποιον ἀπὸ τὰ ἀριστουργηματικά του χρονογραφήματα, ὁ Ν. Γιοκαρίνης. Τὸ ὑπὸ Ρωμανοῦ ὅμως κοντάκιον τοῦ Ἀγίου «... τοὺς μὲν ἐν θαλάσῃ τοὺς δὲ ἐν τῇ γῇ γὰρ οὐ διαλείπεις, σώζων ἐκάστοτε...» ἕτερον τροπᾶριον τῆς ἁσματικῆς του ἀκολουθίας «... μέγας ἀντιλήπτωρ... τοῖς ἐν γῇ καὶ τοῖς πλέουσι», περικοπὴ λόγου «εἰς τὸν θαυματουργὸν μέγαν Νικόλαον» Λέοντος τοῦ Βασιλέως: «ποῖον γὰρ θαλάσσης πέλαγος ἀμέτοχον τῶν

¹ Περὶ Ἀγίου Φωκᾶ, Λόγος Χρυσοστόμου εἰς Ἑλληνικὴν Πατρολογία, Migne, 50, σ. 700-705 καὶ προλεγόμενα σ. 697. ὕρα καὶ τὴν ἐπομένην παραπομπήν.

² Ἑλληνικὴ Πατρολογία, Migne, 40, σ. 309 = L. RADEMACHER, Arch. v. Relig., 1904, σ. 45 = ΠΟΛΙΤΟΥ, Παραδ., Β, σ. 1205.

³ Πρόχειρος βιβλιογραφία περὶ Ἀγίου Νικολάου: Ἀνάπλασις, 1926 Ἐπιτομὴ μονογραφίας ἀββᾶ MORIN = A. BEATILLO, Storia della vita San Nicolo il Magno, Νεάπολις, 1645. = CHEVALLIER, Repertoire, σ. 1638 καὶ Suppl. σ. 2750 = Diction. de Theol. Cathol. = HAUCK, Realencycl. für prot. theol., 14, σ. 83 = P. KAYATA, Monographie de l'Eglise Grecque de Marseille et vie de St Nicolas de Myres, Μασσαλία, 1901 = Kirchen Lexikon = PREXMARER, der pl. Nicolaus Μύνστερ, 1894 = SCHNELL, St Nicolaus Μπρόνν, 1883 = ΣΥΜΕΩΝΟΣ (ἐγρᾶφη περὶ τὸν ὄγδοον αἰῶνα) ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν βιογραφιῶν τοῦ Ἀγίου, ἐν Ἑλλ. Πατρολ., 116, σ. 317 κέξ. = TILLEMENT, Memoires pour servir à l'histoire, σ. 688-691 καὶ 825.

⁴ Ν. ΠΟΛΙΤΟΥ. Λαογρ. Σύμμικτα.

⁵ Τὸ ἀπέρητον ἐκκλησιδίων «Ἅγιος Νικόλαος ὁ Θαλασσινός», οὗ ἡ λευκότης συμβάλλει εἰς τὴν γραφικότητα τοῦ ἡρέμου τῆς νήσου λιμενίσκου, ἐγείρεται εἰς τὸν ἐν τῇ μέσῃ τοῦ βορείου κυματοθραύστου ἀγκῶνα, σχηματίζοντα πλατεῖαν κειμένην ἔναντι τῆς ἐπὶ τοῦ νοτίου κυματοθραύστου πλατείας τῆς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Κὲ» γνωστῆς. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦτου τοῦ Ἐκκλησιδίου ἀνέφθη, τῇ 1829, ὁ πρῶτος τῆς ἀρτισυστάτου Ἑλληνικῆς Πολιτείας ναυτικὸς φανός, πρωτοβουλία τοῦ Καποδιστρίου.

ἐκείνου καλῶν!» καὶ ἡ εἰς θαῦμα τοῦ Ἁγίου ἀποδοθεῖσα καταστροφή τοῦ ὑπὸ τὸν Χουμεῖδ ἀραβικοῦ στόλου, πάντα ταῦτα ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Πολίτου¹, πείθουσιν ὅτι ἡ ὑπὲρ τῶν ναυτικῶν ἀντίληψις τοῦ Ἁγίου εἶχεν ὑμνηθῆ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξαρθῆ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ἀπὸ τοῦ 805² καὶ ὅτι συνεπῶς καὶ πρὶν τῆς χρονολογίας ταύτης ἀκόμη, ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν θαλασσινῶν ὡς προστάτης των. Ἐκ παραλλήλου δὲ ἐδημιουργοῦντο ὑπ' αὐτῶν σχετικαὶ πρὸς τὸν πάτρωνά των ἐπικλήσεις, λαβοῦσαι σὺν τῷ χρόνῳ τῆς παροιμίας τὸν τύπον, αἱ: «Ἁγίε Νικόλα μου βοήθα με», «Σεῖσε καὶ σὺ τὸ χέρι Σου Ἁγίε Νικόλα μου», «χωρὶς ἄρμενα καὶ πανιὰ Ἁγίε Νικόλα βοήθα με», ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν πρὸς πειρατεῖαν ἀποπλεόντων, «Ἁγίε Νικόλα στήν πλώρη μας καὶ τὸ μερτικό σου θὰ βγῇ μὲ τὸ παραπάνω», ἀναφερόμεναι πᾶσαι ὑπὸ τοῦ Πολίτου¹ καὶ εἰς ἃς προσθέτομεν τὰς διαλαθούσας αὐτόν, «Ἁγίε Νικόλα! στὸ τιμόνι!», ὑπερόχως συγκινητικὴν ἐν στιγμαῖς ἀγωνίας ἐπικλήσιν, πληρώματος πλοίου ἐν ἐσχάτῃ ἀμηχανίᾳ διατελοῦντος, «Ἁγίε Νικόλα τιμονιάριζε το! Κάθε καρφί του καὶ μάλαμα» ἐπὶ καθολικῆς νεοτεύκτου πλοίου πρὸς αἰσίους αὐτοῦ πλοῦς καὶ ἐπικερδεῖς ναυλώσεις³ καὶ «στὸ καλὸ, κι' ὁ Ἁγ Νικόλας καπετάνιος Σας» εὐχὴ γραίας μητρὸς καραβοκώρη, κατὰ τὸν ἀπόπλουν τοῦ πλοίου του. Κατὰ τὸν Πολίτην, πᾶσαι αἱ ἃς ἀναφέρει σχετικαὶ πρὸς τὸν Ἁγίον δοξασαί αὐται, ἐκπηγάζουν ἐκ τινος θαύματός του, ἀφορῶντος εἰς τοὺς κινδύνους οὓς διέτρεξε τὸ οὐ ἐπέβαινε πλοῖον κατὰ τὸν ἀπὸ Αἰγύπτου εἰς Ἰόππην πλοῦν του, μνημονευομένου δὲ ἐν παλαιῷ συναξαρίῳ ἀλλὰ καὶ γραφικώτατα ἐξιστορουμένου ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Σκούφου ἐν τῇ «Τέχνῃ Ρητορικῆς»⁴. Διέλαιθεν ἐν τούτοις πολλούς, ἄλλη τις δοξασία τῶν ναυτικῶν μας καθ' ἣν τὸ ἔλαιον τῆς κανδύλας, τῆς ἐν τῷ θαλαμίσκῳ τοῦ πλοιάρχου νυχθημερὸν καιούσης πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου, ἐκχυνόμενον εἰς τὴν θάλασσαν ἐν σφοδρᾷ τρικυμίᾳ, κατευνάζει τὸν σάλον καὶ ἀνακουφίζει τὸ κλυδωνιζόμενον πλοῖον: δοξασία ἐπιστημονικωτάτην τὴν βάσιν ἔχουσα, γνωστῆς οὔσης τῆς τοιαύτης ἐπὶ τῶν κυμάτων ἐπιδράσεως τοῦ ἐλαίου, χρησιμοποιομένου πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν, εἰς εὐρεῖαν κλίμακα καὶ κατὰ ἐπιστημονικὸν τρόπον, ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἱστιοφόρων τῶν ἀντιμενόντων ὑπὸ «βεβιασμένην ἀντιμονὴν» (κοινῶς «τραβερσομένων»).

Τίνα ὅμως τῶν ἀρχαίων Θεοτήτων, τῶν ναυτιλλομένων προστάτιδα, διεδέχθη

¹ Ν. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογρ. Σύμμικτα.

² Χρονολογία τῆς ναυμαχίας.

³ Ἐξεφωνεῖτο κατὰ κανόνα κατὰ τὰς καθολικὰς πλοίων ἅτινα ἐναυπηγοῦντο εἰς τὰ μεγάλα τῆς Ἑρμοπούλεως ναυπηγεῖα τοῦ ὕμνου «Νταρσανᾶς» παρὰ τὴν τοποθεσίαν «Μύλος τοῦ Σταυροῦ», ὅτε τὸ ἱστιοφόρον ναυτικὸν μας ἦτο εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς ἀκμῆς του. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἰῶρα ἐξεφωνεῖτο αὕτη, ὡς ἠκούσαμεν παρὰ τῶν Ἀθαν. Ν. Μιαούλη, Εὐαγγ. Βερβενιώτου, παρὰ τῶν σεβασμίων δεσποινῶν Κασσάνδρας Ν. Μιαούλη, Μαρίας Κουλούρα, καὶ τῆς Μαρίας Ἀθ. Μιαούλη. Ἐπίσης καὶ ἐν Σικιάθῳ.

⁴ Ἐνετ., 1681, σ. 40 κέξ. Ἀπόσπασμα σχετικὸν εὑρεται καὶ ἐν τοῖς Συμμίκτοις τοῦ ΠΟΛΙΤΟΥ.

ὁ Ἅγιος Νικόλαος; Ὁ Πολίτης, οὐδεμίαν ἐκφέρων ὡς πρὸς τὴν τοιαύτην διαδοχὴν ἰδίαν γνώμην, γράφει μετὰ ἀπροκαλύπτου ἐπιφυλάξεως: «ἐνεκα τῆς λατρείας ἣν ἀπο-» νέμουςι τῷ Ἁγίῳ Νικολᾷ οἱ ναυτιλλόμενοι, εἰκάζουσί τινες ὅτι ὑπεκατέστησε παρὰ» τοῖς ἐκχριστιανισθεῖσιν Ἑλλήσι τὸν Ποσειδῶνα, προσλαβὼν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς» ἰδιότητας τοῦ παλαιοῦ δεσπότη τοῦ τῶν θαλασσῶν». Καθ' ἡμᾶς ἡ τοιαύτη ἀντιστοιχία, τὴν ὁποίαν οὐχὶ «τινὲς» μόνον ἀλλ' οἱ πλεῖστοι δέχονται, εἶναι ἀπολύτως σφαλερὰ. Ὁ Ποσειδῶν, ὡς θαλάσσιος Θεὸς καὶ παρὰ τὴν κατ' εὐφημισμὸν προσωνομίαν του «Ἀσφάλιος» ἐθεωρεῖτο ἀνέκαθεν ὡς ἀνοικτίρμων καὶ κακεντρεχῆς Θεός¹, ἀπεργαζόμενος μετὰ τῆς Ἀμφιτρίτης τὴν τυραννίαν τῶν ποντοπόρων, οἱ ὅποιοι δὲν ἔπρεπε νὰ προσδοκοῦν τὸν οἶκτον του, — ἂν καί, πρὸς ἐξευμένισίν του, ὠνόμαζον τὰ τρικυματό-πληκτα ἀκρωτήρια «Ποσειδία» καὶ ἐκτιζον ἐπ' αὐτῶν ἱερὰ — ἐὰν μάλιστα εἶχον οὗτοι περιπέσει εἰς τὴν δυσμένειάν του, τὴν ὁποίαν μόνον ὁ ἀπαράμιλλος εἰς θάρρος Ρόδιος ναύτης περιεφρόνει μέχρι προκλήσεως:

«ἀλλ' ἴσθι ὦ Ποτειδάν, ὅτι ὀρθάν τάν
ναῦν καταδύσω».

Ὡς τοιοῦτος λοιπὸν μόνον πρὸς κακοποιὸν δαίμονα, κατὰ τὴν σύγχρονον ὁμῶς τῆς λέξεως σημασίαν, θὰ ἠδύνατο ὁ Ποσειδῶν νὰ ἀνταποκρίνηται, ὡς λ. χ. πρὸς τόν, ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Πολίτου ἀναφερομένῳ Ζακυνθινῷ μύθῳ, κατὰ τὸ ἡμισυ ἄνθρωπον καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ ἰχθῦν «δαίμονα τσῆ θάλασσας» τὸν κρατοῦντα διὰ νὰ διαταράσῃ τὴν θαλασσίαν γαλήνην «μιὰ πηρούνα μὲ τρία διχάλια», οὐχὶ δέ ποτε πρὸς τὸν «Κανόνα πίστεως καὶ Εἰκόνα πραότητος» τὸν Ἅγιον Νικόλαον, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ ναύτης, ὅχι μόνον ἀτενίζει μὲ τὴν προσήκουσαν πρὸς τὸν πάτρωνά του εὐσέβειαν καὶ πίστιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνοίγει τὴν καρδιά του διάπλατα μὲ εὐλαβῇ παρρησίαν ὡς πρὸς σεβά-σμιον αὐτοῦ οἰκεῖον, καθὼς βαθύτατα τὸ ψυχολογεῖ εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ λογοτεχνικά του διαμάντια, εἰς τὸ «Συναξάρι τοῦ Παπᾶ Παρθένου», ὁ παλαιὸς ἐν τῷ Ναυτικῷ καὶ ἤδη ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ συνάδελφος, Πέτρος Ἀποστολίδης — Παῦλος Νιρβάνης.

Καθ' ἡμᾶς, ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς «Θεοὺς Σωτῆρας», τοὺς Διοσκούρους, τοὺς βοηθοὺς τοῦ Ποσειδῶνος ἀλλὰ τῶν ναυτιλλομένων προστάτας², οὗς οὗτοι βλέπουσιν εἰς τὸ ἐπίμηλον τοῦ κλυδωνιζομένου πλοίου των³ ὑπὸ μορφὴν τοῦ ὁμω-νύμου αὐτοῖς πυρός⁴. Εἰς αὐτοὺς ἄλλως τε τοὺς φωτεινοὺς Θεοὺς, ἀφεώρα ἢ εἰς τὸν πύρ-

¹ Ὀδύσσεια, Α, 74 καὶ ἀλλαχοῦ.

² ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ, Θεῶν Διάλογοι, 26, 2 : «Προτέτακται αὐτοῖν ὑπηρετεῖν τῷ Ποσειδῶνι, καὶ ἂν ποὺ» νάυτας χειμαζομένους ἴδωσιν, ἐπικαθίσαντες ἐπὶ τοῦ πλοίου, σώξουσιν τοὺς ἐμπλέοντας». — Πρβλ. ΑΙΔΙΑ-ΝΟΥ, Ποικίλ. Ἱστορ., 30. — ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ, Χαρίδημος, 3, Ἀλέξανδρος ἢ Ψευδομάντης, 4.

³ ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ, Πλοῖον ἢ Εὐχαί, 9 : «Διοσκούρων τὸν ἕτερον ἐπικαθίσθαι τοῦ πλοίου καὶ σώξουσιν τοὺς ἐμπλέοντας».

⁴ ΔΕΩΝ. ΠΑΛΑΣΚΑ, Γαλλοελλ. Λεξ. ναυτ. ὁρων, εἰς λ. Elme καὶ feu St Elme.

γον τοῦ φάρου τῆς Φάρου τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονός του ἐγγαρχθεῖσα ἀφιέρωσις «Σώστρατος Δεξιφάνους Κνίδιος, Θεοῖς Σωτήρσι ὑπὲρ τῶν πλοῖζομένων»¹, καθὼς ἀπέδειξεν ὁ Paul Pedrizet² καὶ οὐχὶ εἰς τὰ αὐτοθεοποιούμενα καὶ ἰδιόρρυθμα βασιλικά τῶν Πτολεμαίων ζεύγη, ὡς λόγῳ ἐπιγράμματος τοῦ Ποσειδίου³ ἐπὶ καιρὸν ὑπετίθετο. Ἀπλῇ δὲ παραβολῇ τῆς ἐννοίας τοῦ κάτωθι ἀποσπάσματος ἔργου τοῦ Λουκιανοῦ⁴:

«συνάμα πολλοὶ τὰς τρικυμίας καὶ ζάλας καὶ ἀκρωτήρια καὶ ἐκβολὰς καὶ ἰστοῦ
»κλάσεις καὶ πηδαλίων ἀποκαυλίσσεις διεξιόντες, ἐπὶ πᾶσι δὲ τοὺς Διοσκούρους ἐπιφαι-
»νομένους—οἰκεῖοι γὰρ τῆς τοιαύτης τραγωδίας οὗτοι γε—ἢ τιν' ἄλλον ἐκ μηχανῆς
»Θεὸν ἐπὶ τῷ καρχησίῳ καθεζόμενον ἢ πρὸς τοῖς πηδαλίοις ἐστῶτα.»

πρὸς δύο στίχους δημῶδους ποιήματος ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Πολίτου⁵, ἄλλως ὅμως ἐρμηνεύοντος αὐτούς:

»στήν πλώρη κάθεται ὁ Χριστὸς στή μέση ἢ Παναγία

»καὶ πίσω στὸ τιμόνι τοῦ ὁ Ἄη Νικόλας

καταδεικνύει πόσον ἐναρμονίζεται ἡ μεταβίβασις τῶν σωτηρίων διὰ τοὺς ναυτικούς ἰδιοτήτων τῶν Διοσκούρων εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς φρασεολογίας τῆς συγκινητικῆς ἐπικλήσεως «Ἅγιε Νικόλα στὸ τιμόνι!» τῶν ναυτικῶν μας, ἐπικαλουμένων ἐν στιγμαῖς ἀγωνίας τοῦ προστάτου Ἀγίου τὴν ἀρωγὴν⁶. Ὅπως λοιπὸν οἱ ἀρχαῖοι ναυτικοὶ ἐθεώρουν τοὺς Διοσκούρους «πρὸς τοῖς πηδαλίοις ἐστῶτας», οὕτω καὶ οἱ παλαιοὶ ναυτικοὶ μας ἐπεκαλοῦντο τὴν παρουσίαν τοῦ Ἀγίου Νικολάου «σ' τὸ τιμόνι» ὡς τονίζει καὶ τὸ διαλαθὸν τὴν ἔρευναν τοῦ Πολίτου, ἐξάστιχον⁷

ἐσέν' ἀφέντη πρέπουνε

καράβια ν' ἀρμένιζης

νᾶχουν ἀντέννες μπρούτζινες

κατάρτια ἀσημένια

καὶ πίσω 'στὸ τρικούβεργο

νᾶναι ὁ Ἄη Νικόλας

ὃν ἀπόσπασμα παλαιᾶς ἐποχῆς Καλλάνδων, ψαλλομένων εἰς τὰς ναυτικὰς πόλεις μας, καὶ δὴ εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν πλουσίων τῶν καιρῶν ἐκείνων ἐφοπλιστῶν.

¹ ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ, Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν.

² *Revue des études anciennes*, 1899, σ. 62.

³ *Monuments Grecs*, τῆς Assoc. pour l'encouragement des études Grecques, (ἔρθρον τοῦ HENRI WEIL περὶ τοῦ παπύρου Champolion - Didot): 1879, ἀριθ. 8, σ. 30.

⁴ ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ, Περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων.

⁵ Ν. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογρ. Σύμμικτα.

⁶ Ὑπῆρχε καὶ ἔθιμον εἰς τοὺς ναυτικούς τῶν ἰστιοφόρων νᾶ παρεῶσιν, ἐν δειναῖς τρικυμίαις, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπὸ τῆς κορώνης τοῦ πλοίου, εἰκόσισμα τοῦ Ἀγίου, ρυμουλκούμενον διὰ σχοινιδίου ἐγγὺς καὶ ὀπισθεν τοῦ πηδαλίου.

⁷ Ἦκοῦσαμεν τοῦτο παρὰ τοῦ ποτὲ Γεωργ. Δανιήλ, μεγαλοβιομηχάνου ἐν Πειραιεῖ.

Καὶ ἄλλας ἀποδείξεις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ τοιούτου παραλληλισμοῦ, Διοσκούρων-Ἀγίου Νικολάου, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν: Ὅπως τὴν σήμερον τὰ πλεῖστα τῶν ἱστιοφόρων μας ὀνομάζονται «Ἅγιοι Νικόλαοι», οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν τοιαῦτα «παράσημα τοῖς Διοσκούροις» τοιοῦτον λ.χ. ἦτο τὸ πλοῖον δι' οὗ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος ἐταξίδευσεν ἀπὸ Μερίτης εἰς Συρακούσας Ρήγιον καὶ Ποτύλους¹. Τὰ «τελώνια» ἀφ' ἐτέρου, —ὡς οὕτω ὀνομάζουν οἱ ναυτικοὶ μας ἐν τῇ κοινῇ αὐτῶν διαλέκτῳ, τὰ ἡλεκτρικὰ φλόγια («οὐρανίαι» τῶν Βυζαντινῶν) τὰ ὅποια προβάλλονται πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τὰς ἡλακτάς τῶν ἱστῶν τῶν ὑπὸ τρικυμιῶν χειμαζομένων πλοίων, ἰδίως κατὰ τὰς ὑπὸ μελανίας συνοδευόμενας τρικυμίας αἱ ὅποια ἐκσποῦν εἰς τὸν Εὐξεινον καὶ τὸ Αἰγαῖον τὰς ἡμέρας τῶν «Νικολοβαρβάρων»², —παρέχουν καὶ αὐτὰ πρόσθετον ἀπόδειξιν. Διότι τὰ φλόγια ταῦτα, «Διόσκουροι» παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὀνομαζόμενα ἐπωνύμως τοῖς Θεοῖς, ὀνομάζοντο καὶ ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν—ἀπογόνων τῶν κατοίκων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ κληρονόμων τῶν παραδόσεών των—ναυτικῶν τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας «San Nicolò» ἐπωνύμως ἐπίσης ἀλλὰ τῷ προστάτῃ τῶν Χριστιανῶν ναυτικῶν τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου³, ἀπολαμβάνοντι ἰδιαιτέρας λατρείας καὶ ἐκεῖ, δεδομένου ὅτι καὶ τὸ λείψανόν Του μετηνέχθη εἰς Βάριον ἀπὸ τοῦ 1087.

Οὐχὶ δὲ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἐν Ρωσίᾳ θεωρεῖται ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὡς πάτρων τῶν ναυτικῶν, ὡς ἐκ δημοδῶν ἁσμάτων τῶν Ἑθνῶν τούτων προκύπτει⁴. Κατὰ τὸν Πολίτην μάλιστα, καὶ αὐτὸς ὁ Odin προστάτης τῶν παλαιῶν Σκανδιναυῶν ναυτικῶν δέον πιθανῶς νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν Ἅγιον Νικόλαον, ὡς ἔχων καὶ τὰς προσωνομίας Hnikar καὶ Nicouz αἱ ὅποια, κατὰ τὸν Simrock, ἐξηγοῦν ἴσως τὸν λόγον δι' ὃν ὁ Ἅγιος Νικόλαος θεωρεῖται πάτρων τῶν ναυτῶν καὶ δι' ὃν προσφέρουν ἀναθήματα εἰς τὴν ἐν Binger εἰκόνα αὐτοῦ εὐχόμενοι ὑπὲρ εὐπλοίας⁵.

¹ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, κη', 12.

² Δημοῶδες Γαλαξειδιωτικὸν τρίστιχον, διαλαθὸν τὴν ἔρευναν τοῦ ΠΟΛΙΤΟΥ, λέγει σχετικῶς:

*Τ' Ἄη Νικολοβάρβαγα
κατεβασίς καὶ χιόνια
μπουρῶσκες μὲ τελώνια.*

τὸ ἡκούσαμεν παρὰ τῶν ποτὲ πλοιάρχων Β.Ν., Στ. Ἀγγελῆ, Χαρ. Ἀρβανίτου καὶ Ν. Κατσούλη· ἐπίσης καὶ ἐν Αἰγίνῃ.

³ Εἰς τὸ ναυτικὸν τῆς «Γαλλικῆς Γλώσσης» τῶν Ἰωαννιτῶν Ἱπποτῶν τῆς Μάλτας, ὀνομάζον τὰ τοιαῦτα φλόγια Elmes ἢ feux St Elme, φερωνύμως τῷ πάτρωνι, τῶν μοναχῶν-ναυτικῶν ἐκείνων, Ἅγιῳ Ἑλμῳ, ἡ τοιαύτη δὲ τῶν «τελώνιων» ὀνομασία διατηρεῖται καὶ νῦν ἔτι παρὰ τοῖς ἄλλοις ναυτικοῖς. Χαρακτηριστικὸν καὶ τοῦτο τοῦ ὁμοιομόρφου τῶν ναυτικῶν παραδόσεων, ἀσχετῶς ἐποχῆς ἢ ἐθνικότητος.

⁴ Ν. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογρ. Σύμμικτα.

⁵ Πάτρωνες τῶν ναυτικῶν τοῦ δυτικοῦ δόγματος ἐθεωροῦντο κατὰ τὸν μεσαίωνα, οἱ ἁγιασθέντες ἐπίσκοποι Ἑρασμος καὶ Γερμανός, ὁ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου λατρευόμενος Πέτρος

Ἐκ τίνος ὅμως λόγου ὁ Ἅγιος Νικόλαος λατρεύεται ὑπὸ τῶν θαλασσινῶν ὡς προστάτης των, ἐνῶ οὐδέποτε αὐτὸς ὑπῆρξε ναυτικός; Οὐδὲν ὡς πρὸς τοῦτο προκύπτει ἐκ πηγῶν, ἡ δὲ σωτηρία τοῦ πλοίου οὐ ἐπέβαινε μεταβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα, δὲν παρέχει ἀρκοῦσαν τοῦ λόγου ἐξήγησιν, ἡ ὁποία καθ' ἡμᾶς δέον νὰ ζητηθῇ εἰς τὴν ἡμερομηνίαν ἣν ἡ Ἐκκλησία ἔταξε πρὸς ἑορτασμὸν τοῦ Ἀγίου, καθὼς καὶ εἰς τὰς κατ' αὐτὴν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπικρατούσας δυσμενεῖς διὰ τοὺς πλοιζομένους μετεωρολογικὰς συνθήκας. Πράγματι, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου κατὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον καὶ δὴ κατὰ τὰ «Νικολοβάρβαρα»¹—δηλαδή κατὰ τὸ τριήμερον ἀπὸ 4-6 Δεκεμβρίου κατὰ τὸ ὁποῖον, ὡς ἔλεγον οἱ Αἰγαιοπελαγίται καὶ δὴ οἱ κατὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον ναυτικοί, «Ἅγια Βαρβάρα βαρβαρών», Ἅγιος Σάββας σαβανών, Ἅγιος Νικόλας παραχών»—ἐκσποῦν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καθὼς εἶναι παρατηρημένον, αἱ σφοδρότεροι τῶν τρικυμιῶν ἐν τε τῷ Αἰγαίῳ καὶ τῷ Εὐξείνῳ, συνοδευόμεναι ὑπὸ μελανίας καὶ ἐμφανίσεως «τελωνίων». Καθίσταται ὅθεν ἀληθοφανές, ὅτι τοῦ ἐπισημοτέρου τῶν κατὰ τὰς τρικυμιώδεις τῶν «Νικολοβαρβαρών» ἡμέρας ἑορταζομένων Ἀγίων θὰ ἐπεκαλοῦντο οἱ κινδυνεύοντες ναῦται τὴν ἀρωγὴν καὶ θὰ ἀπέδιδον εἰς αὐτὴν τὴν σωτη-
Γονζάλες καὶ ὁ ὑπὸ τῶν Ἱπποτῶν τῆς Μάλτας Ἅγιος Ἐλμος. Οἱ σύγχρονοι Μπρεττόνοι λατρεύουν ὡς ἰδιαιτέρον προστάτην των τὸν Ἅγιον Μαθουρῖνον, ἀλλὰ καὶ τὴν Παναγίαν προσνομαζομένην ὑπὸ διάφορα, σχετικὰ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς θαλάσσης κινδύνους, προσωνύμια, ὡς λ.χ.: Notre Dame - de - la - Garde, Notre Dame - de - Salut, Notre Dame - des - Vents, Notre Dame - des - Tempêtes κ.α.δ. Ἡ δὲ Ἐκκλησία τῶν ναυτῶνων τοῦ ἐν Devenport Βασ. Βρεττανικοῦ ναυστάθμου, τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Νικολάου.

¹ Οἱ θαλασσινοὶ τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ μας, ἔδιδον εἰς τὰς καθ' ὥρισμένας τοῦ ἔτους ἐποχὰς καὶ σχεδὸν ἀλαθῆτως πάντοτε ἐκδηλουμένας, εἰς τὸ Αἶγαῖον τουλάχιστον, εἰδικὰς καιρικὰς καταστάσεις, καὶ λόγῳ εὐλαβείας πρὸς τὴν Θρησκευτικὴν των πίστιν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς μνημονικὸν κανόνα, ὀνόματα ἀπὸ τῶν κατὰ τὰς αὐτὰς ἐποχὰς ἑορταζομένων ἁγίων. Διετήρησα τὴν ἀνάμνησιν τῶν τοιούτων ὀνομασιῶν ἀπὸ τῶν πρώτων ἑτῶν τοῦ ναυτικοῦ μου σταδίου, ὡς ἤκουον ταῦτας παρ' ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ μας, οὓς ἐνθυμοῦμαι ἐνασμενιζομένους ὁσάκις αἱ τοιαῦται καιρικαὶ προγνώσεις ἐπηλήθευον, τοῦθ' ὅπερ καὶ εἰς μεγίστην ἀναλογίαν συνέβαινεν. Οὕτω, λαμβάνων χρονικὴν ἀφετηρίαν τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰνδίκτου, ποιοῦμαι μνημεῖον τῶν, παρὰ τοῖς ναυτικοῖς μας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀκολουθῶν ὀνομασιῶν καιρικῶν καταστάσεων, ἐφ' ὅσον δὲν διέλαθε τὴν μνήμην μου καὶ τις ἄλλη τοιαύτη: Μπουνάτσες τοῦ Ἀη Σώστη, αἱ ἐκατέρωθεν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἀγίου Σώζοντος (7 Σεπτεμβρίου) ὀλιγοήμεροι καλοκαιρίαι τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας, παρεμβαλλόμεναι μεταξὺ τῆς λήξεως τῶν ἐτησίων («μελτεμιῶν»), καὶ τῆς ἐνάρξεως τῶν «κουφονοτιῶν» τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ πρόδρομοι τῶν χειμερινῶν κακοκαιριῶν (Αἶγινα - Σῦρος - Ἀργολικός)· περίεργον πράγματι ἀποβαίνει, τὸ διατὶ περὶ μὲν τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν ἐκδηλοῦνται γαλήναι, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐαρινὴν τοιαύτην (ἰδὲ κατωτέρω) ἐκσποῦν σφοδρόταται τρικυμίαι.—Τοῦ Σταυροῦ καὶ δέσε, ἡ ἀπὸ τῆς ἑορτῆς, περίπου, τῆς ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου) ἐκδηλουμένη ἀπαρχὴ τῆς περιόδου τῶν χειμερινῶν κακοκαιριῶν. Ἐλέγετο δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ ὀρμίζοντο τότε τὰ ἱστοφόρα μας πρὸς παραχρῆμασιν.—Ἅγιο Δημητριάτικο καλοκαιράκι (βόρειον Αἶγαῖον καὶ Κυκλάδες) ἢ Μικρὸ καλοκαιράκι (Σμύρνη - Αἶγινα), αἱ ἐκατέρωθεν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου

ρίαν των, τοῦτο δὲ μεταξὺ τῶν ναυτικῶν διαδιδόμενον, μετέπεσε σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ὑπ' αὐτῶν τοῦ Ἁγίου λατρείαν. Εἵμεθα δὲ ἀκραδάντως πεπεισμένοι, ὅτι τὰ δύο ἀκρωτήρια τῆς Κέω, μεταξὺ τῶν ὁποίων διανοίγεται ὁ σωτήριος διὰ τὰ χειμαζόμενα πλοῖα λιμὴν τῆς (ἀρχ. *Κορησία*) τὸ Ἅγιος Νικόλαος ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι καὶ τὸ Ἅγιος Σάββας δεξιᾷ, εἰς τὸν ἀνωτέρω λόγον ὀφείλωσι τὰς ὀνομασίας των, δι' ὃ καὶ τὰς ἀκρας των ἐπιστέφουν ἐκκλησιδία ἀφιερωμένα εἰς τοὺς δύο Ἁγίους τῶν «Νικολοβαρβάρων».

Πάντως, διὰ Προεδρικοῦ Διατάγματος¹ ἀπὸ 22 Ἰουλίου 1927 «περὶ ὀρίσμου ἡμερῶν ἀργίας τῶν Κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν» (ἄρθρον 4) ὠρίσθη ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου ὡς ἡμέρα ἀργίας τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Β.Ν. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ προγενεστέρα τοῦ Διατάγματος τούτου Βασιλικὴ Ἐγκρισις, λησμονημένη, ἐπὶ σχετικῆς ἀναφορᾷ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1901 τοῦ τότε ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργοῦ Γεωργίου Κόρπα, Συνταγματάρχου τῶν Γενικῶν Ἐπιτελῶν, πρὸς τὸν Βασιλέα Γεώργιον τὸν Α', ἔχουσα δὲ οὕτω²:

«Μεγαλειότατε,

Ἡ ἐπέτειος ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, θεωρεῖται ἑορτὴ τῶν ἀπανταχοῦ ναυτιλλομένων Χρι-

(26 Ὀκτωβρίου) κολοκαιρία, αἱ διακόπτουσαι ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν ἀρξαμένην ἤδη χειμερινὴν τῶν καιρῶν τροπὴν.—Τὰ Νικολοβάρα, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθην καὶ τὰ ὁποῖα πρὸς βαρομετρικὴν ἰσορροπίην διαδέχονται, μετὰ ἢ ἄνευ παρεμβολῆς ἡμερῶν τινων γαλήνης αἱ Ὀστρίες τοῦ Ἁγίου Διονύσου, σφοδροὶ νότιοι ἄνεμοι, ἐγείροντες μέγαν κλύδωνα καὶ μελανίαν, πνέοντες δὲ ἀπὸ Εὐρου ἕως Λιβῆς περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου (17 Δεκεμβρίου: Ἁγίου Διονυσίου Ἐπισκόπου Λιγίνης).—Μποννάτσες τοῦ Ἁγίου Θύμιου (Γαλαξειδίου Ἰδίας), καλοκαιρία ἐκδηλούμενα περὶ τὴν ἑορτὴν Θεοφύρου Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου (20 Ἰανουαρίου) καὶ συμπίπτουσαι ἀσφαλῶς πρὸς τὰς «Ἀλκυονίδας ἡμέρας» τῶν ἀχαίων· ταύτας συνήθως ἐπακολουθοῦν αἱ Κατεβασιὲς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν (30 Ἰανουαρίου), καταιγίζοντες βόρειοι ἄνεμοι, ἀπαλυνόμενοι μετὰ πτώσιν χιόνος.—Φουρτοῦνες τῶν Ἁγίων Σαράντα, σφοδροὶ τῆς ἐαρινῆς ἡμερῆς τρικυμίας, καταιγίζουσαι καὶ μετὰ λαιλάπων, ἐκδηλούμεναι δὲ περὶ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων τῶν ἐν Σεβαστείᾳ (9 Μαρτίου)· τὴν χαρακτηριστικὴν αὐτὴν ὀνομασίαν εἶχον υἱοθετήσαι καὶ οἱ ξένοι, ἀνέγραφον δὲ ταύτην καὶ αἱ παλαιαὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυρχείου ναυτικαὶ ὁδηγαί (Mediterranean Pilot, 4, ἐν προλεγομένοις διὰ τὸ Αἰγαῖον) ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Saint Forty's storms».—Πουνέντηδες τῆς Ἁγίας Μαύρας, ζέφυροι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σφοδροὶ ἐκδηλούμενοι κατὰ τὸ πρῶτον τοῦ Μαΐου δεκαήμερον (3 Μαΐου: Τιμολέου καὶ Μαύρας μαρτύρων) διαρκοῦντες μέχρις ἐβδομάδος ἐνίοτε, καὶ ὄντες πρόδρομοι, ἢ κατὰ τόπους σύγχρονοι, τῶν «μελτεμιῶν» («ἐτησίων»).—Τ' Ἁγίου Γεωργίου τὰ Γραιγάγια, αἱ τελευταῖαι ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐπιφοραὶ τῶν ἐτησίων, ἐκδηλούμεναι περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου (29 Αὐγούστου: Ἀποτομὴ τῆς Τιμίας Κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου), ὡς Μέσης «λαμπρός»· τούτου δὲ κοπάσαντος, ἐκδηλοῦνται αἱ «μπουνάτσες τοῦ Ἁγίου Σώστη», ὅθεν ἡρξάμην. Τονίζομεν ὅμως ὅτι πᾶσαι αἱ ὀνομασίαι αὗται, ἀρρήκτως συνδεδεμέναι πρὸς τὰς κατὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον ἡμερομηνίας, ἔπαυσαν ἀπὸ τῆς παραδοχῆς τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου ἐπαληθευόμεναι ὑπὸ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα μάλιστα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς διαφεύδουν, καὶ ἀσφαλῶς θέλουν λησμονηθῆναι σὺν τῷ χρόνῳ, ἐὰν δὲν ἐλησμονήθησαν ἤδη. Τὰς παρεθέσαμεν μόνον πρὸς διάσωσιν των ἀπὸ τῆς λήθης, πρὸς λαογραφικὸν σκοπόν.

¹ Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, τευχ. Α', φύλλ. 155, σ. 1095, 1927.

² Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, τευχ. Α', φύλλ. 263, σ. 967, 8 Δεκεμβρίου 1901.

»σιανῶν καὶ ἐφοράζεται ὑπὸ τούτων, τὴν 6 Δεκεμβρίου, ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὡς προστά-
 »του καὶ ἀντιλήπτορος τῶν ναυτιλλομένων. Τούτων ἕνεκεν, ἡ ὑπηρεσία ἡμῶν ἐπάναγκες θεωρεῖ τὴν
 »ἐξαίρεσιν τῆς 6ης Δεκεμβρίου ἀπὸ πάσης ἐργασίας, οὐ μόνον ἐν τῷ ναυστάθμῳ ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ
 »ἄλλῳ ναυτικῷ ἰδρύματι καὶ ἐπὶ τούτοις παρακαλοῦμεν τὴν Υ. Μ. ἵνα εὐδοκοῦσα ἐγκρίνῃ τὴν ἐξαίρε-
 »σιν τῆς ἡμέρας ταύτης ἀπὸ πάσης ἐν τῷ Β. Ναυτικῷ ἐργασίας, καὶ ὁρίσῃ ταύτην ὡς ἰδιαιτέραν
 »ἐορτὴν τοῦ Βασιλικοῦ καὶ Ἑμπορικοῦ ναυτικοῦ».

Ἐγκρίνεται

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν

Γεώργιος

Γ. Κόρπας

Ὡστε καὶ ἐπισήμως ἔχει ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀναγνωρισθῇ ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὡς προστάτης τῶν ἀπανταχοῦ ναυτικῶν μας.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἅγιος Σπυρίδων θεωρεῖται παρὰ τινων θαλασσινῶν μας ὡς ναυτι-
 κὸς Ἅγιος καὶ ἡ εἰκὼν του εὐρίσκεται εἰς τὸν θάλαμον πολλῶν πλοιάρχων. Εἰκὼν τοῦ
 Ἁγίου Σπυρίδωνος ὑπῆρχεν, ὡς πάτρωνος τοῦ πλοίου, καὶ εἰς τὸ τελευταῖον πρὸς
 πρύμναν διάφραγμα τοῦ ὑποφράγματος τοῦ ἀτμοδρόμωνος «Ἑλλάς» (πρώην «Ἀμαλία») δεξιᾷ
 τῆς θύρας τῆς αἰθούσης τοῦ κυβερνήτου, ἣν ἐχρησιμοποιοῖ πρὸς παραμονήν,
 κατὰ τὰς διὰ τοῦ πλοίου ἐκείνου περιοδεΐας του, καὶ ὁ Βασιλεὺς Ὁθων.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ ΧΗΜΕΙΑ.—Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς μεθόδου τῆς δι' ὕδρατμῶν
 ἐκτοπίσεως τῶν ἀπερροφημένων κατιόντων ἐκ τῶν κολλοειδῶν τοῦ
 ἐδάφους*, ὑπὸ **Χ. Βασιλειάδου**. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ κ. Α. Χ. Βουρνάζου.

Εἰς προηγουμένης ἡμῶν ἐργασίας¹ ἐξετέθη ἡ μέθοδος τῆς δι' ὕδρατμῶν ἐκτο-
 πίσεως τῶν ἀπερροφημένων κατιόντων (Ca'', Mg'', Na') ἐκ τῶν κολλοειδῶν τοῦ ἐδά-
 φους ἥτοι διὰ διαβιβάσεως ὕδρατμῶν ἐπὶ 35 λεπτὰ τῆς ὥρας εἰς μίγμα ἐδάφους καὶ
 διαλύματος χλωριούχου νατρίου (διὰ τὴν ἐκτόπισιν τοῦ ἀπερροφημένου ἀσβεστίου
 καὶ μαγνησίου) ἢ ἐδάφους καὶ χλωριούχου βαρίου (διὰ τὴν ἐκτόπισιν τοῦ νατρίου) ὅτε
 γίνεται ἀντικατάστασις τοῦ ἀπερροφημένου κατιόντος ὑπὸ τοῦ ἐπιδρῶντος τοιούτου
 καὶ προσδιορισμὸς αὐτοῦ ἐν τῷ διαλύματι.

Σειρὰ ἕμως πειραμάτων καὶ παρατηρήσεων ἔδειξαν ὅτι ἡ ἀντίδρασις ἀνταλλαγῆς
 δύναται νὰ τελεσθῇ εἰς πολὺ μικρότερον τῶν 35 λεπτῶν χρονικὸν διάστημα. Οὕτω
 δὲ κατωρθώθη πλήρης ἐκτόπισις τῶν ἀπερροφημένων κατιόντων μετὰ τὴν παρέλευσιν
 λεπτῶν τινῶν, ἀφ' ἧς σιγμῆς ἄρχεται νὰ ἀναταράσσεται τὸ μίγμα ὑπὸ τῶν ὕδρατμῶν.

* CHR. VASILIADIS. — Bemerkungen zur Wasserdampf-methode bei Verdrängung absorbierter Kationen aus dem Bodenkomplex.

¹ Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 8, 1933, σ. 267 καὶ 9, 1934, σ. 287.